

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО БОГОСЛОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ СВ. ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО

«ДОБРИЙ ПАСТИР»

Богослов'я

Випуск 9

2016

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО БОГОСЛОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ІМЕНІ СВ. ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО

«ДОБРИЙ ПАСТИР»

Богослов'я

Збірник наукових праць

Випуск 9

Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир» засновано у березні 2007 р. Івано-Франківською Теологічною Академією як періодичне наукове фахове видання за галузями «богословські науки», «філософські науки», «історичні науки» та «соціологічні науки».

Видається з 2007 року.

Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію засобу масової інформації
Серія ІФ № 580-53-р від 03.03.2008 р.

Адреса редакції: Івано-Франківський богословський університет
імені св. Івана Золотоустого
вул. Гарбарська, 22, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019

Тел. (0342) 72-47-30 – головний редактор, відповідальний секретар

Редакція наукового вісника може публікувати статті й матеріали, не поділяючи позиції авторів.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та назв несуть автори.

Подані рукописи рецензуються і не повертаються.

Редакція залишає за собою право виправляти мову і редагувати матеріали.

Редакція не вступає у листування з авторами.

При передруку посилання на «Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир» обов'язкове.

Усі права застережено ©.

Івано-Франківськ

Івано-Франківський богословський університет

2016

УДК 215-08

ББК 86.37

Н-34

Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Збірник наукових праць. Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. – Вип. 9: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору. – Івано-Франківськ: ІФБУ, 2016. – 286 с.

Збірник підготовлений за результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Львівський псевдо-собор 1946 р. у процесі ліквідації Греко-Католицької Церкви радянським режимом (до 70-х роковин)», що відбулася у м. Івано-Франківську 12 квітня 2016 р.

Для фахівців з соціально-гуманітарних та богословських наук, докторантів, аспірантів і здобувачів, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами теологічних наук, зокрема історії УГКЦ.

Редакційна рада:

Кир Володимир Війтишин – доктор богословських наук, професор Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого, Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський УГКЦ, Великий Канцлер ІФБУ (голова редакційної ради).

прот. Річард Горбань – доктор богословських наук, професор ІФБУ (головний редактор).

прот. Олександр Левицький – доктор східного канонічного права, професор ІФБУ.

прот. Олег Каськів – доктор східного канонічного права, професор ІФБУ.

прот. Іван Козовик – кандидат філологічних наук, професор ІФБУ.

Редакційна колегія:

Василь Костицький – доктор юридичних наук, професор.

Людмила Филипович – доктор філософських наук, професор.

Вікторія Ларіонова – доктор філософських наук, професор.

Михайло Марчук – доктор філософських наук, професор.

Володимир Возняк – доктор філософських наук, професор.

Микола Сидоренко – доктор філософських наук, професор.

о. Святослав Кияк – доктор філософських наук,

доктор богословських наук, професор.

Володимир Шеремета – доктор богословських наук, професор ІФБУ.

кс. Чеслав Станіслав Бартнік (Польща) – доктор богословських наук, професор.

Кароль Клявза (Польща) – доктор богословських наук, професор.

кс. Кжиштоф Гудзовскі (Польща) – доктор богословських наук, професор.

кс. Мірослав Ковальчик (Польща) – доктор богословських наук, професор.

кс. Лешек Адамовіч (Польща) – габлітований доктор канонічного права, професор.

Дмитро Степовик – доктор богословських наук, професор.

Василь Балух – доктор історичних наук, професор.

Василь Марчук – доктор історичних наук, професор.

Ігор Пилипів – доктор історичних наук, професор.

Олег Єгрешій – кандидат історичних наук, доцент (відповідальний секретар).

Друкується за ухвалою редакційної ради Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого

© Р. А. Горбань, 2016

© Івано-Франківський богословський університет імені св. Івана Золотоустого, 2016

© Автори статей, 2016

*Збірник наукових праць
Івано-Франківського богословського університету
імені св. Івана Золотоустого
«Добрий Пастир». Богослов'я. – Випуск 9
видано за сприяння Івано-Франківського Архієпархіального Управління
Української Греко-Католицької Церкви
та Фонду імені Блаженного мученика Симеона Лукача*

*Збірник присвячено
70-им роковинам Львівського псевдо-собору*

ЗМІСТ

Від Редакції

Передмова до видання 7

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Львівський псевдо-собор 1946 р. у процесі ліквідації Греко-Католицької
Церкви радянським режимом (до 70-х роковин)
(м. Івано-Франківськ, 12 квітня 2016 р.)**

Доповіді на пленарному засіданні

о. Святослав КИЯК

Львівський псевдо-собор 1946 року: історично-канонічна
ретроспектива і наслідки для УГКЦ 10

Наталія КОНЦУР-КАРАБІНОВИЧ

Львівський собор 1946 р. в антиунійній політиці
радянського тоталітарного режиму 18

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ, Олег ЄГРЕШІЙ, Любов СОЛОВКА

«Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»:
до 70-х роковин Львівського псевдо-собору 1946 р. 32

Ольга МАСЛІЙ

Політика радянської влади щодо жіночих чернечих
спільнот УГКЦ у Галичині (1953 – перша половина 1980-х рр.) 78

Секція I

***Роль Греко-Католицької Церкви в українському національному
відродженні (XIX – першій половині XX ст.)***

Валерій БАБЕНКО

Формування і ранній період розвитку уніатства як
загальний контекст становлення київського
християнства (IX – XII ст.) 89

Олена ГАЙДУКЕВИЧ

Отець-митрат Тит Войнаровський як сподвижник національного
відродження галичан 105

Володимир ПАШУК

Історія Церкви у перших виданнях товариства
«Просвіта» (1868 – 1876) 112

Іван ПАТЕР

Громадянська позиція митрополита Андрея Шептицького та
його суспільна пошана 123

Ігор ПИЛИПІВ, Тетяна ГОРАН

Благодійницька діяльність Греко-Католицької Церкви
у 20 – 30-ті роки XX століття 140

Юрій ПЛЕКАН

Громадсько-політична та законодавча діяльність греко-католицьких єпископів у представницьких органах Австро-Угорської імперії (кін. XIX – поч. XX ст.) 148

Наталія СОФ'ЯК

Участь римо-католицького духовенства у Січевому польському повстанні 1863 – 1864 рр. 154

Секція II

«Шлях на Голгофу»: Львівський псевдо-собор 8 – 10 березня 1946 року як завершальний акт ліквідації Греко-Католицької Церкви радянським режимом, його історична та канонічно-правова оцінка

Наталія ВИННИК

Сучасна історична думка про ліквідацію Української Греко-Католицької Церкви та її наслідки 164

Галина ГЛАДКА

Підготовка ліквідації УГКЦ в руслі антиунійної політики радянської влади (1944 – 1946 рр.) 172

Іван ПАСЛАВСЬКИЙ

Участь адептів старого галицького москвофільства у підготовці та проведенні Львівського псевдо-собору 1946 року 179

Софія ПРЕДКА

Душпастирі Української Греко-Католицької Церкви під час Другої світової війни: стратегії та приклади подолання травматичного досвіду 187

Секція III

Греко-Католицька Церква в умовах «катакомб» та в діаспорі

с. Християна (Марія) ГОЛОМІДОВА МЧСВВ

Заснування Мирянського Чину Святого Василя Великого в УГКЦ Митрополитом Андреем Шептицьким та віднова його діяльності в підпіллі в Галичині: на прикладі осередку МЧСВВ у Івано-Франківську 194

Василь ІГНАТЮК, Ольга ІГНАТЮК

«Віра – не одежина, яку можна міняти щодень»: пам'яті отця Михайла Сулятицького (1894 – 1977) 212

о. Святослав КИЯК, Дарина МАРЦІНОВСЬКА

Українська католицька діаспора в умовах глобалізації: проблеми і перспективи 226

Світлана ФЛІС

Отець Роман Гузан (1910 – 1992): ісповідник віри, педагог, дослідник історії Церкви 234

Секція IV*Українська Греко-Католицька Церква перед викликами XXI ст.***Андрій ВИПАСНЯК**

Заповідь «Не убий» і екуменічні форми захисту майбутнього життя,
здоров'я, сім'ї і нації 242

Олег ЄГРЕШІЙ, Оксана ДИМОВА

«Фестиваль рівності» 2016 р. у Львові: перебіг,
громадський резонанс, наслідки 255

Світлана КОБУТА

Віра як засіб формування особистості (на матеріалі романів
Івана Багряного та Джорджа Орвелла) 264

*«Світлої пам'яті...»: некролог***Любов ГЕНИК**

З усіх принад суспільства його найбільше вабили мистецтво і наука
(пам'яті В. І. Ігнатюка, 1960 – 2015 – професора ІФТА
в 1998 – 2008 рр.) 270

Відомості про наших авторів 280

До відома авторів 283

УДК 94(477.83/.86):283/289

Ігор ПИЛИПІВ*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету***Тетяна ГОРАН***Інститут історії, політології та міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника***БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
у 20-30-ті роки ХХ століття**

В статті на основі архівних джерел розкривається благодійницька діяльність Української Греко-Католицької Церкви в період Другої Речі Посполитої. Показана участь митрополита й духовенства Галичини у створенні притулків для дітей-сиріт та інвалідів, які постраждали внаслідок воєнного лихоліття. Проаналізовано роль сестер-служебниць та інших чернечих згромаджень у створенні належних умов для дітей-сиріт.

Ключові слова: Греко-Католицька Церква, добродійна діяльність, митрополит, єпископ, діти-сироти, дитячі притулки.

У період воєнного лихоліття та післявоєнні роки благодійницька та добродійна діяльність духовенства ГКЦ була достатньо різноплановою. Вона проявлялася, перш за все, у сфері освіти, культури, а також щодо найбільш вразливої категорії українського населення – дітей і молоді, які потребували соціальної опіки. Значна грошова й матеріальна допомога надавалася ієрархами, рядовим духовенством, чернецтвом, різними релігійними товариствами та фондами для підтримки мережі українського шкільництва. Це проявлялось у таких формах, як індивідуальні добровільні пожертви, встановлення іменних стипендій, колективні збори пожертв в деканатах і єпархіях, організація добродійних заходів для збору пожертв через проведення різного роду заходів релігійно-культурного характеру, реалізація релігійно-духовної продукції тощо.

Значну фінансову і матеріальну допомогу (діловим лісом для будівництва, дровами для опалення) виділяли щорічно Центральна адміністрація столових маєтків митрополії та єпископські ординаріати, а також різні фонди, зокрема «Захист імені митрополита Андрея Шептицького» та інші. Так отець-крилошанин І. Гриник постійно меценував створену ним у Перемишлі в 1935 р. бурсу ремісничої школи¹.

У 1930–х роках митрополит виділяв кошти Союзу промислової молоді в Кракові² Українській гімназії в Ржевицях (біля Праги)³, Українській

¹Загайкевич Б. Освіта і школи в Перемишлі / Б. Загайкевич // Перемишль – західний бастион України. – Нью-Йорк – Філадельфія: Перемиський видавничий комітет, 1961. – С. 280.

²ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 150. – Арк. 30.

³ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 151. – Арк. 54.

студентській громаді у Варшаві¹, Управі Центрального союзу українського студентства в Празі², Гуртку українських студентів у Вільнюсі³, Управі бурси імені С.Петлюри в Перемишлі для дітей-емігрантів⁴, Комітету допомоги українським студентам в Бельгії⁵.

Крім добродійної діяльності з підтримки українського шкільництва, ГКЦ проводила і значну роботу із соціального захисту різних верств населення. Уже на завершальному етапі Першої світової війни, а особливо в період ЗУНР та на початку 20-х рр. головна увага митрополита й духовенства була звернена на захист дітей-сиріт та інвалідів, які постраждали внаслідок воєнного лихоліття. Авторитет митрополита, його зв'язки з відомими державними та релігійними діячами, а також майже дворічна подорож країнами Західної Європи та Америки сприяли поверненню до цієї проблеми уваги світової громадськості, що вилилася у наданні значної матеріальної та грошової допомоги для дітей-сиріт й інвалідів війни. Зокрема, вже в 1916 р. за сприяння митрополита Андрея Шептицького та при фінансовій допомозі американського комітету допомоги дітям, організованого сенатором Г. Гувером, у Львові було створено Український єпархіальний комітет опіки над воєнними сиротами у Львові. А впродовж 1918 р. аналогічні єпархіальні комітети створюються в Перемишлі – під патронатом єпископа Й.Коциловського та в Станіславові – під патронатом єпископа Г.Хомишина. В структурі комітетів діяли єпархіальні товариства допомоги. Завдання організацій полягало в попередженні смертності серед українських дітей, наданні допомоги жертвам війни, сиротам і вдовам духовенства, опікунстві над ними, зміцненні взаємовідносин між парафіями. Кожна новоутворена фундація займалася також патронатом покинутих батьками дітей у Галичині та за її межами, утримуючи кілька або кільканадцять захистів у кожній єпархії. Так, у Львівській єпархії на той час було 18, у тому числі й «Захист ім. митрополита Андрея Шептицького», у Перемишльській і Станіславській єпархіях – по 6 захистів⁶.

При окремих монастирях ГКЦ уже в 1917 р. створюються дитячі сиротинці, зокрема, при монастирі монахів-студитів в Уневі, на утримання якого митрополит особисто вніс 2.100.000 крон і став його першим фундатором і президентом. А 23 березня 1918 р. при монастирі сестер Василіянок у Львові було створено товариство «Захист імені митрополита Андрея Шептицького», яке утримувало сиротинці для дітей-сиріт. Для товариства під сиротинці митрополит передав придбаний за власний кошт маєток у с. Посіч Станіславівського воєводства та земельну ділянку в с. Зарваниця на Тернопільщині. Товариство, як було зазначено в статуті,

¹ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 146. – Арк. 22.

²ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 146. – Арк. 7-8.

³ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 146. – Арк. 67, 74-79.

⁴ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 146. – Арк. 19.

⁵ЦДАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 152. – Арк. 38.

⁶Греко-католицька церква і добродійність // Мета. – 1931. – 5 липня.

мало за мету виховувати сиріт, позбавлених батьківської опіки в результаті їх смерті чи загибелі, або занедбаних вихованням у сім'ї¹. Членами-співзасновниками опікунського товариства були єпископи Г. Хомишин (перший віце-президент), Й. Коциловський (другий віце-президент), а також адвокати В. Охримович (третій віце-президент), С. Федак (голова Крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю у Львові), історик О. Барвінський (радник), священники Т. Лежогубський (радник), В. Лициняк (радник), ігумен монастиря отців Студитів К. Шептицький, літературознавець К. Студинський².

Упродовж 1917 – 1920 рр. ієрархи та окремі представники греко-католицького духовенства через входження до їх керівних органів та низових осередків співпрацювали з такими добродійними товариствами, як «Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю», «Українським громадським комітетом» та «Українським фондом воєнних вдів і сиріт», які опікувалися дітьми-сиротами, інвалідами, вбогими сім'ями та іншими зубожілими жертвами воєнного лихоліття³. Водночас низові осередки названих товариств на місцях тісно співпрацювали за місцем дислокації із чернечими (жіночими й чоловічими) чинами св. Василя Великого, св. Теодора Студита, Найсвятішого Избавителя (Редемптористи), св. Йосифа, сестрами Службеницями Непорочної Діви Марії, сестрами Милосердя, сестрами Пресвятої Родина, сестрами Мироносицями.

Власне з ініціативи цих чернечих чинів та значним чином за добродійні пожертви ГКЦ й особисто митрополита у 1920-х рр. були відкриті притулки, сиротинці, захисти у Кудринцях (Станіславівське воєводство)⁴, Львові⁵, Бережанах (Тернопільське воєводство) і Болехові (Станіславівське воєводство)⁶, Новосілках (Львівське воєводство), Перегінську (Станіславівське воєводство)⁷, Поморянах (Тернопільське воєводство), Рогатині (Станіславівське воєводство)⁸, Брюховичах (Львівське воєводство)⁹, Убині (Львівське воєводство)¹⁰, Тернополі¹¹, Гошеві (Станіславівське воєводство)¹², Залукві й Долині (Станіславівське воєводство)¹³ та інших населених пунктах Галичини.

¹ Лициняк В. Товариство «Захист ім. митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт у Львові» (Його початок і розвиток по кінець 1925 р.) // Богословія. – 1926. – С. 78-84

² ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 572. Український епархіальний комітет опіки над військовими сиротами, м. Львів. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 18.

³ ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 572. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 5–8.

⁴ ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 408. Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів. – Оп. 1. – Спр. 184. – Арк. 1–27.

⁵ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 194. – Арк. 1–16.

⁶ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 229. – Арк. 1–30.

⁷ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 234. – Арк. 1–9.

⁸ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 235. – Арк. 1–26.

⁹ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 239. – Арк. 1–80.

¹⁰ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 249. – Арк. 1–5.

¹¹ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 259. – Арк. 1–14.

¹² ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 263. – Арк. 1–20.

¹³ ЦДІАЛ. Ф. 408. – Оп. 1. – Спр. 264. – Арк. 1–11.

Тут необхідно зазначити, що відкриття захоронок було нелегкою справою, оскільки, згідно чинного в Польській державі шкільного законодавства, для цього потрібна була згода Львівської шкільної кураторії, яка, у свою чергу, вимагала низку різного роду дозволів та свідоцтв, перш за все, про наявність педагогічної освіти в тих, хто буде опікуватися дітьми в названих закладах¹. Водночас названі дитячі заклади не визнавалися шкільною владою як виховні, а тільки як «інституції опікунського характеру», які надавали моральну та матеріальну допомогу дітям². У зв'язку з цим, діяльність цих закладів, за розпорядженням митрополичого ординаріату, була під постійним контролем місцевих владик, деканатів та парохіяльних священників за місцем їх знаходження. У розпорядженні наголошувалося, що захоронки, сиротинці, притулки є виключно закладами церковними, а тому проводити перевірку їх діяльності державні органи (шкільна кураторія та її структури в повітах) можуть лише за погодженням з митрополичим ординаріатом та за участю його представника³.

Незважаючи на фінансові та матеріальні труднощі, а також перешкоди владних органів, за даними церковних шематизмів 1924 – 1939 рр., картина динаміки сирітських закладів під опікою Чину сестер Служебниць була такою (Таблиця 1)^{4, 5, 6}:

Таким чином, наведені дані свідчать, що кількість сиротинців станом на 1939 р., порівняно з 1925 р., збільшилась майже вдвічі, хоча кількість вихованців лише на 321 особу. Причому це збільшення відбулося у період 1930 – 1939 рр., що, на нашу думку, зумовлено кількома причинами, а саме: до сиротинців потрапили діти, батьки яких померли або із сімей, які потрапили у скрутне матеріальне становище (особливо багатодітних) й не могли матеріально утримувати дітей в належних умовах. Що ж до збільшення кількості самих сиротинців, то це є як свідченням значної

¹ЦДАЛ. – Ф. 179. Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів. – Оп. 5. – Спр. 72. – Арк. 3.

²Парохіальні захоронки // Львівські архієпархіальні відомості. – 1936. – Грудень. – С. 145-147.

³Дитячі півоселі й сиротинці // Львівські архієпархіальні відомості. – 1937. – Червень. – С. 93.

⁴Шематизм всего духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1924. – Львів: Накладом архієпархіального духовенства, 1924. – 346 с.; Шематизм всего греко-католицького клира злучених епархій Перемиської, Самбірської, Сяніцької на рік Божий 1924. – Перемишль: Накладом епархіального духовенства, 1923. – 117 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1925. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1925. – 325 с.

⁵Шематизм всего духовенства Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1930. – Львів: Накладом кооперативу «Власна допомога», 1930. – 164 с.; Шематизм всего греко-католицького клира злучених епархій Перемиської, Самбірської, Сяніцької на рік Божий 1930. – Перемишль: Накладом епархіального духовенства, 1930. – 258 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1929. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1929. – 186 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1930. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1930. – 194 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1931. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1931. – 194 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1931. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1931. – 194 с.

⁶Шематизм всего духовенства Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1938. – Львів: Накладом митрополичої консисторії, 1938. – 114 с.; Шематизм всего греко-католицького клира злучених епархій Перемиської, Самбірської, Сяніцької на рік Божий 1938/39. – Перемишль: Накладом греко-католицької єпископської консисторії, 1938. – 168 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1938. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1938. – 216 с.

меценатської допомоги з боку ГКЦ, так і намаганням створити дітям-сиротам відповідні сприятливі умови для проживання й виховання. Про це свідчить і збільшення кількості монахинь-виховниць у сиротинцях.

Динаміка утримання дітей-сиріт у сиротинцях під опікою сестер-служебниць в 1925–1939 рр.

Таблиця 1

Епархії	1925			1930			1939		
	Кількість сиротинців	Кількість працюючих монахинь	Кількість дітей	Кількість сиротинців	Кількість працюючих монахинь	Кількість дітей	Кількість сиротинців	Кількість працюючих монахинь	Кількість дітей
Львівська	18	74	2590	15	67	2341	16	112	2457
Перемишльська	16	64	1276	20	76	1373	37	181	1735
Станіславівська	11	51	1683	23	106	1796	33	136	1678
Всього:	45	189	5549	58	249	5510	86	429	5870

Під опікою інших чернечих згромаджень (сс. Йосафаток. сс. Василіанок. сс. Милосердя, сс. Студиток, сс. Пресвятої Родини) у Львівській, Перемишльській та Станіславівській епархіях станом на 1937–1938 рр. перебувало 42 захоронки, в яких утримувалося понад 800 дітей-сиріт¹. Майже в половині цих захоронок перебувало від 30 до 80 дітей, а в решта – до 30 вихованців^{2,3}.

Із чоловічих чернечих чинів отці-студити опікувалися захоронкою в Уневі, де утримувалося 40 сиріт-хлопчиків, та у Львові, де перебувало 24 хлопчики⁴.

Однак, незважаючи на наявність відносно значної кількості дитячих благодійних закладів, в тому числі й під опікою ГКЦ, за різними даними, ще близько 10 тис. сиріт знаходилися поза притулками⁵. Окрім того,

¹Шематизм всего духовенства Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1938. – Львів: Накладом митрополичої консисторії, 1938. – 114 с.; Шематизм всего греко-католицького клира злучених епархій Перемишльської, Самбірської, Сянської на рік Божий 1938/39. – Перемишль: Накладом греко-католицької єпископської консисторії, 1938. – 168 с.; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станіславівської на рік Божий 1938. – Станіславів: Накладом клира епархіального, 1938. – 216 с.

²Шематизм всего духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1927. – Львів: Накладом священничої кооперативи “Власна допомога”, 1927.

³Шематизм всего греко-католицького клира злучених епархій Перемишльської, Самбірської, Сянської на рік Божий 1932. – Перемишль: Накладом епархіального духовенства, 1932. – С. 110 (117 с.)

⁴Шематизм всего духовенства Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1935/36. – Львів: Накладом митрополичої консисторії, 1935/36. – С. 358–370 (400 с.)

⁵ЦДІАЛ. – Ф. 358. Шептицький Андрей-Олександр (1865–1944), митрополит греко-католицької церкви, граф. – Оп. 1. – Спр. 115. – арк. 66.

матеріальної підтримки потребували й діти, сім'ї яких перебували на грані виживання. У зв'язку з цим, митрополичий ординаріат у 1939 р. видав «Розпорядок про захоронки й дитячі садки», в якому зверталася гостра потреба їх поширення на території Галичини. Йшлося, власне, про створення дитячих садків для дітей дошкільного віку і таких же ясел, але під назвою «захоронки» для дітей в основному 7-11 років. Зокрема, у розпорядженні відзначалося, що «доки нема в громаді окремого будинку й садку для ведення цих інституцій, треба старатися, щоб садок був ведений коло церкви, чи в городі якогось господаря, а захоронка в будинку читальні або Народного дому, або кооперативи». Крім того, митрополичий ординаріат наголошував і на організації дитячої зайнятості під час весняно-літніх польових робіт, коли батьки були зайняті, а діти опинялися поза їхнім контролем, зазнаючи шкідливого впливу вулиці. Тому рекомендувалося чернечим згромадженням у період посиленої зайнятості населення на польових роботах, утримувати дітей у захоронках цілий день, а не тільки до полудня, як це було зазвичай¹.

Незважаючи на укладений 1925 р. конкордат, який формально урівнював ГКЦ із Римо-Католицькою і визнавав певні соціальні гарантії з боку уряду для греко-католицького духовенства, однак реально ця матеріальна допомога була мізерною, оскільки цих коштів навіть не вистачало для соціального захисту вдів і сиріт померлих священників². Тому основний тягар витрат для підтримання належного життєвого рівня священничих вдів і їх дітей-сиріт ГКЦ змушена була брати на себе, для чого теж створювалися й функціонували відповідні благодійні фонди.

Українські ієрархи неодноразово висловлювали свою стурбованість із приводу відсутності належного соціального захисту українських дітей з боку держави. Так, у пастирському листі 1931 р. Станиславівський єпископ Г. Хомишин підкреслював, що «держава нічим не причиняється до удержання установ харитативних, церковних і релігійних. Польські установи більш засібні, в польських установах на многі недомагання дивляться нераз через пальці, а в українських ті приписи є часто притокою заборони»³.

Для підтримки добродійної діяльності українських єпархіальних комітетів Міністерство праці і суспільної опіки надавало лише одноразові субсидії. Зокрема, із запланованих у 1931–1932 рр. державним бюджетом 6 млн. злотих на суспільну опіку захистів Львівської архієпархії було виділено лише 96 тис. злотих, а найбільший захист сс. Василіанок у Львові взагалі нічого не отримав. У 1931 р. в Львівській єпархії налічувалось 16 захистів під опікою чернецтва, з них 15 не мали державного забезпечення⁴. Водночас утримання однієї захоронки на місяць приблизно на 50 дітей

¹Розпорядок митрополичого ординаріату про захоронки й дитячі садки // Мета. – 1939. – 21 травня

²Конкордат. Дослівний текст польсько-ватиканської угоди // Діло. – 1925. – 24 лютого.

³Хомишин Г. Пастирський лист про політичне положення українського народу в Польській державі // Нова зоря. – 1931. – 22 березня

⁴Український комітет допомоги безробітним і убогим // Львівські архієпархіальні відомості. – 1931. – 15 грудня. – С. 6-7

обходилася в 350 зл. Держава, навіть якщо й давала субсидії, то вони не перевищували 100 зл. на місяць, що було вдвічі менше, як виділялося для таких же польських захоронок¹. Тому, крім добровільних пожертв українського громадянства, яких теж не вистачало, ієрархам ГКЦ доводилося залучати й кошти, отримані від доходів із вдало проведених фінансово-економічних операцій із нерухомістю, зокрема, церковними і монастирськими землями, а також від продажу ділової деревини та речей і предметів релігійного призначення, видавничої діяльності, здавання землі та лісових масивів в оренду тощо.

До соціальної опіки ГКЦ намагалася долучити й українські товариства. Зокрема, 17 березня 1933 р. у Львові було створено крайову організацію – Українську раду суспільної опіки (УРСО), до складу якої увійшли представники від Львівського, Станіславівського та Перемишльського єпископських ординаріатів, а також від Головних управ «Рідної школи», «Просвіти», «Крайового товариства охорони дітей та опіки над молоддю», «Української захоронки», «Товариства вакаційних осель», «Товариства прихильників освіти», батьківських комітетів Української державної гімназії у Львові, філії Української державної гімназії та Дівочої гуманітарної гімназії «Рідної школи», школи імені Маркіяна Шашкевича, «Союзу українок», «Українського гігієнічного товариства», «Українського лікарського товариства» та «Українського спортивного союзу». Свою роботу УРСО спрямовувала на координацію дій у сфері суспільної опіки, щодо виявлення та влаштування дітей-сиріт, розширення мережі опікунських закладів, поширення інформації про них та правових знань про соціальну опіку².

Таким чином, добродійна діяльність ГКЦ була важливою справою не лише з погляду християнських цінностей, які проповідувала Церква, а й важливою політичною справою в умовах тотальної колонізації українського населення.

Опікуючись дітьми-сиротами, підтримуючи дітей з бідних сімей, представники ГКЦ та світська інтелігенція краю рятували та виховували громадян, вірних своїй етнічній приналежності.

Важливу роль у розвитку національного шкільництва відіграло й те, що чимало греко-католицьких священиків і особисто митрополит А. Шептицький виступали меценатами як для розбудови навчальних закладів, так і в навчанні здібних учнів і студентів, надаючи їм певні кошти для здобуття освіти, що було характерним для них не лише з погляду християнської моралі, яку вони проповідували, а й з погляду національної політики, яку від часу свого виникнення постійно провадила й відстоювала ГКЦ.

¹ДАІФО. Ф. 2. Станіславівське воєводське управління. – Оп. 4. – спр. 209. – Арк.19.

²Українська рада суспільної опіки // Діло. – 1933. – 6 травня

Ihor PYLYPIV, Tetiana HORAN

GCC CHARITY in 20-30's years of the XXth century.

The article deals with the Ukrainian Greek Catholic Church charity on the basis of the archived sources in the period of the Second Rzeczpospolita. The participation of metropolitan and clergies of Halychyna in creation of orphanage for orphans and disabled that suffered from military actions is considered. The role of sisterhoods and other monastic communities in the creation of proper conditions for orphans is analysed.

Keywords: *Greek Catholic Church, charity, metropolitan, bishop, orphans, orphanages.*

Відомості про наших авторів

1. **Бабенко Валерій Михайлович** – кандидат філософських наук, доцент Донбаської національної академії будівництва і архітектури.
2. **Винник Наталія Мирославівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, політології та юридичної логіки Львівського державного університету внутрішніх справ.
3. **Випасняк Андрій Іванович** – кандидат історичних наук, викладач І категорії циклової комісії суспільних дисциплін Івано-Франківського державного коледжу технологій і бізнесу.
4. **Гайдукевич Олена Олександрівна** – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-економічної та гуманітарної підготовки приватного вищого навчального закладу «Інститут менеджменту та економіки «Галицька академія», м. Івано-Франківськ.
5. **Геник Любов Ярославівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри релігієзнавства, теології і культурології філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
6. **Гладка Галина Любомирівна** – к.і.н., доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету.
7. **Голомідова Марія Михайлівна, с. Християна** – магістр теології, настоятелька Мирянського Чину Св. Василя Великого при монастирі Отців Василіян, м. Івано-Франківськ.
8. **Горан Тетяна Анатоліївна** – аспірант кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
9. **о. Горбань Річард**, доктор богослов'я (теології), віце-ректор з наукової роботи Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого, професор кафедри богослов'я.
10. **Делятинський Руслан Іванович** – магістр історії, науковий співробітник Інституту історії Церкви Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого, старший лаборант кафедри гуманітарних та фундаментальних дисциплін Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету.
11. **Димова Оксана Вікторівна** – студентка 5 курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
12. **Єгрешій Олег Ігорович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, викладач і директор Інституту історії Церкви Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого.

13. **Ігнатюк Ольга Василівна** – студентка-магістрантка 5 курсу Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ.

14. **Ігнатюк Василь Іванович** – директор Середньоберезівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Косівського району Івано-Франківської області.

15. **Кияк Святослав Романович, отець** – доктор богослов'я (теології), доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства, теології і культурології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, професор кафедри богослов'я Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого.

16. **Марціновська Дарина Святославівна** – кандидат філософських наук, викладач кафедри релігієзнавства, теології і культурології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

17. **Кобута Світлана Степанівна** – кандидат філологічних наук, асистент кафедри іноземних мов і перекладу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

18. **Концур-Карабінович Наталія Миколаївна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та політології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

19. **Маслій Ольга Данківна, с. Андрея, ЗСМ** – аспірант кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, магістра новіціату та генеральна дорадниця Управи Згромадження Сестер Мироносиць.

20. **Паславський Іван Васильович** – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

21. **Пашук Володимир Степанович** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

22. **Патер Іван Григорович** – доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

23. **Пилипів Ігор Васильович** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету.

24. **Плекан Юрій Васильович** – кандидат історичних наук, доцент, директор Коломийського інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

25. **Предка Софія В'ячеславівна** – аспірант кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка.

26. **Соловка Любов Михайлівна** – історик-краєзнавець, член Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.
27. **Соф'як Наталія Василівна** – студентка 5 курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
28. **Флис Світлана** – історик-краєзнавець, старший науковий співробітник Музею етнографії Карпатського краю м. Яремче, філіалу Національного музею народного мистецтва і побуту Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського.

До відома авторів**Вимоги****Редакції до наукових статей, що подаються
для публікування в Науковому віснику Івано-Франківського
богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»**

До друку приймаються лише наукові статті, підготовлені за наступною схемою:

1. УДК (жирним шрифтом у лівому верхньому куті аркуша);
2. автор (співавтори) – ім'я, прізвище (жирним шрифтом у правому куті; прізвище – заголовними літерами),
3. назва установи – основного місця роботи автора (співавторів) (курсивом у правому куті);
4. назва статті (заголовними літерами, жирним шрифтом по центру);
5. резюме й ключові слова українською мовою (курсивом по ширині тексту);

6. виклад основного матеріалу із дотримання вимог постанови Президії ВАК України від 15.01. 2003 року №7-05/1, що передбачає наступні складові елементи:

а. вступ – актуальність і постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями (5-10 рядків);

б. вихідні передумови – аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття (звичайно ця частина статті становить близько 1/3 сторінки);

в. постановка завдання – формулювання цілей статті; вказаний розділ вельми важливий, бо з нього читач визначає корисність для себе пропонованої статті; мета статті впливає з постановки загальної проблеми і огляду раніше виконаних досліджень, тобто дана стаття має на меті ліквідувати «білі плями» у загальній проблемі (обсяг цієї частини статті 5-10 рядків);

г. виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (від 5-6 сторінок тексту);

г. у закінченні наводяться висновки з проведеного дослідження і стисло подаються перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

7. список використаних джерел і літератури подається вкінці тексту статті, оформлений за вимогами ВАК України (Бюлетень ВАК України. – 2009. – № 5. – С. 26-30); покликання на джерела і літературу у тексті статті можна використовувати двох видів: внутрішньо-текстові (у квадратних дужках вказується нумерація відповідно до порядкового номеру джерела у списку, через кому номер сторінки; наприклад: [3, арк. 9; 7, с. 124]) або підрядкові (індексом на кожній сторінці в нижньому колонтитулі за наскрізною нумерацією відповідно до стандарту бібліографічного опису

(наприклад: «... У 1939 – 1941 рр. єпископ Г. Хомишин став об'єктом уваги радянських органів безпеки (в рамках агентурної справи «Чума»)¹. ...»).

8. анотація англійською мовою має включати наступні елементи: автор (співавтори), назва статті, резюме й ключові слова (курсивом по ширині тексту);

9. додатки до статті – графіки, діаграми, таблиці, ілюстрації тощо – розміщувати вкінці статті (при необхідності – в середині тексту).

До статті додаються (окремим файлом) відомості про автора (за схемою: прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, адреса проживання, електронна пошта, контактний мобільний телефон).

Технічні вимоги до оформлення рукопису

Рукописи для публікації в наступних випусках наукового вісника подаються до редакції в одному роздрукованому примірнику й електронному варіанті.

Електронний варіант статті виконується у вигляді файлу у форматі rtf або doc. у текстовому редакторі Microsoft Word на CD-диску, обсягом 0,5 друкованого аркуша (приблизно 20 тисяч знаків із пробілами):

Шрифт	Times New Roman;
Розмір шрифту	14 пунктів;
Відстань між рядками	1,5 інтервалу;
Параметри сторінки	формат А4;
Верхнє і нижнє поле	20 мм;
Ліве поле	30 мм;
Праве поле	15 мм.

Роздрукований примірник статті та її електронний варіант мусять бути ідентичними.

Увесь матеріал статті повинен міститись в одному файлі. Файл повинен бути підписаний українською мовою відповідно до прізвища та ініціалів автора статті та містити в другій частині вид матеріалу (наприклад: Петренко А.Б._стаття; Петренко А.Б._дані про автора).

¹ Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939 – 1950) / Б. Боцюрків; переклад з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. – Львів: Вид-во УКУ, 2005. – С. 27-53.

Для нотаток

Наукове видання

НАУКОВИЙ ВІСНИК
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО БОГОСЛОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ СВ. ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО
«ДОБРИЙ ПАСТИР»

Богослов'я
Збірник наукових праць
Випуск 9

Наукове редагування: *Олег Єгреший, Руслан Делятинський*
Комп'ютерний набір: *Автори статей*
Технічне редагування, комп'ютерна верстка: *Руслан Делятинський*
Літературне редагування: *Олег Єгреший, Руслан Делятинський*
Оригінал-макет: *Мирослав Крицак*

Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. – Вип. 9: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору. – Івано-Франківськ: ІФБУ, 2016. – 286 с.

Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію засобу масової інформації
Серія ІФ № 580-53-р від 03.03.2008 р.

Підписано до друку: 06.09.2016 р.
Папір офсетний. Друк лазерний. Формат 60X84/8.
Умов. друк. арк. 38,47. Гарнітура Times New Roman.
Зам. № 128. Наклад 300 примірників.

Видавець: Івано-Франківський богословський університет
імені св. Івана Золотоустого
Україна, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Гарбарська, 22.

Друк: Видавництво «Нова Зоря»
76018, м. Івано-Франківськ, пл. Міцкевича, 5
Тел.: (0342) 52 73 48; факс: (0342) 55 24 45

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності
ДК № 402 від 04.04.2001 р.